

У цілому, виходячи із зазначеного вище наголосимо, що саме правоохоронні органи і покликані здійснювати захист прав і свобод людини і громадянина, а органи Національної поліції України посідають чільне місце серед таких державних інституцій.

Поглиблене розуміння сутності прав і свобод людини й громадянина забезпечує дотримання демократичного курсу розвитку держави, відбір таких форм і напрямів діяльності її правозахисних органів та інституцій, які забезпечують реалізацію принципу гарантування безпеки особи, який був закріплений у багатьох міжнародних документах, отримав свій подальший розвиток у нормах національного законодавства.

У світлі існуючих в Україні соціально-правових ризиків і проблем особливого значення набуває поглиблення розуміння сутності прав і свобод людини в контексті діяльності правоохоронців, чітке виокремлення тих прав і свобод, що мають охоронятися або до яких може здійснюватися законне обмеження, а також формування сенситивного ставлення до визначення меж застосування поліцейських та інших процесуальних заходів, спрямованих на обмеження прав і свобод громадян. Головне завдання правоохоронних органів полягає в забезпеченні законності, захисті прав і законних інтересів громадян, юридичних осіб, держави, боротьба зі злочинністю, запобігання правопорушенням.

УДК 343.97

Фіалка М. І., к.ю.н., доцент

Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків, Україна

ДО ПИТАННЯ ВПЛИВУ КАРАНТИННИХ ЗАХОДІВ НА СТАН І СТРУКТУРУ ЗЛОЧИННОСТІ В СУСПІЛЬСТВІ

Питання походження та розвитку злочинності в суспільстві завжди поставало відповідною проблемою перед кримінологами-дослідниками. Відповіді на запитання про те, що породжує злочинність і які чинники впливають на стан злочинності, турбували не тільки науковців-теоретиків, але і, в першу чергу, суспільний загал. Особливо це викликало суттєвий інтерес у тієї частини суспільства, яка приймала участь у протидії злочинності. В кримінологічній теорії за довгі часи дискусії в межах дослідження цих проблем сформувалась більш-менш чітка наукова позиція з приводу детермінації злочинності як взагалі, так і окремого злочину з його механізмом злочинної поведінки. Іноді навіть виникало відчуття того, що вже все сказано і додати до цього питання нічого. Але життя створюючи нові виклики перед суспільством повертає науковців до тієї думки, що не все ще вирішено і не на всі запитання отримані відповіді.

2020 рік поставив перед людством чергову проблему – пандемія коронавірусу COVID-19. Уряди всіх країн, навіть тих, які з певним скептицизмом відносились до цієї проблеми, додалися до боротьби з

пандемією. В Україні Кабінетом міністрів була прийнята постанова «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» від 11 березня 2020 р. № 211, яка вводить в дію ряд обмежувальних заходів. Серед яких найбільш характерні наступні: заборона перебування в громадських місцях без вдягнутих засобів індивідуального захисту; заборона переміщення групою осіб у кількості більше ніж дві особи; заборона відвідування парків, скверів, зон відпочинку, лісопаркових та прибережних зон; заборона проведення всіх масових заходів; заборона регулярних та нерегулярних перевезень пасажирів автомобільним транспортом у міському, приміському, міжміському, внутрішньообласному та міжобласному сполученні, зокрема пасажирські перевезення на міських автобусних маршрутах у режимі маршрутного таксі; заборона перебувати на вулицях без документів, що посвідчують особу, підтверджують громадянство чи її спеціальний статус тощо [1].

Дані заходи спрямовані на обмеження поширення інфекційного захворювання на території України але, поряд з цією основною функцією, вони впливають і на інші суспільні явища. Одним з таких явищ є злочинність.

Про що йдеться мова? Справа полягає в тому, що реалізація карантинних заходів тягне за собою зміну звичного способу життя суспільства. А разом з тим, змінам піддається, в свою чергу, стан злочинності та її структура.

Справа полягає в тому, що механізми злочинів окремих різновидів злочинності тісно пов'язані з таким елементом цих механізмів як конкретна життєва ситуація. Тому введення в державі обмежувальних карантинних заходів безумовно впливають на конкретну життєву ситуацію, яка в свою чергу накладає відбиток на механізм поведінки особи. Що стосується впливу на стан та структуру злочинності, то в певній мірі існує потреба дати відповіді на ряд запитань. По-перше, чи зміняться абсолютні показники злочинності (абсолютний рівень злочинів, абсолютний рівень злочинців тощо) в період реалізації карантинних заходів. По-друге, чи відбудуться зміни внутрішньої побудови злочинності, тобто зміни структури злочинності. І, по-третє, чи будуть виникати зміни розмірів питомої ваги тих чи інших видів злочинності у відповідний період. Відповідаючи на перше питання, вважаємо, що суттєвих змін в абсолютних показниках не відбудеться. Справа полягає в тому, що, як правило, карантинні заходи вводяться на недуже тривалий час для суспільства. Так, наприклад, китайське місто Ухань, яке стало епіцентром пандемії в КНР, було закрито на жорсткий карантин 22 січня 2020 року, а вже на початку квітня уряд Китаю почав поступово послаблювати карантинні заходи в ньому і 8-го квітня місто в повному обсязі відновило свої транспортні зв'язки з іншими провінціями країни. Взагалі місто знаходилося майже 2,5 місяця в умовах жорсткого карантину. Зрозуміло, що умови карантинних заходів, а саме важливе – дотримання їх населенням, порівняти в КНР та Україні не можливо. Того чого досягло китайське суспільство обмежуючи себе і своїх членів суспільства, ніколи не буде досягнуто в Україні. На це є ряд об'єктивних та суб'єктивних чинників. Якщо змодельовати ситуацію китайського Уханю на будь-яке українське місто і навіть усю країну, то карантинні заходи повинні

тривати приблизно до початку червня місяця (при умові, що перші карантинні заходи в Україні введені 12 березня 2020 року).

За великим рахунком, для українського суспільства це не такий вже і тривалий час, щоб кардинально змінити абсолютні показники. Але ж умови карантинних заходів в нашій країні не такі суворі як в Китаї. Тому, злочинні прояви будуть виникати систематично і безперервно. Можливо допустити невелике зменшення, але значного зменшення або навпаки збільшення очікувати не слід. Так, за інформацією Офісу Генерального Прокурора в січні-березні 2020 року було обліковано 133299 злочинів, а в аналогічному періоді 2019 року – 141804 злочини. Іншими словами, в 2020 році темп зниження відносно 2019 року складає 6,4% [2]. Що, в свою чергу, не так показово в межах одного року дослідження.

Що стосується структури злочинності. Безумовно в період застосування карантинних заходів структура злочинності потерпає певних змін, а саме: кількість злочинів, що відносяться до так званої «вуличної злочинності» (злочини що вчиняються в громадських місцях, в місцях великої скупчення населення на вулицях населених пунктів тощо) безумовно суттєво знижується; знижується кількість злочинів корисливої спрямованості, які пов'язані з проникненням в приватні домоволодіння та квартири громадян; з іншого боку збільшується кількість злочинів побутового характеру, що пов'язані з міжособистісними конфліктами (домашнє насильство; злочини пов'язані з побутовими конфліктами в багатоквартирних будинках тощо). Тобто, іншими словами, під час застосування карантинних заходів структура злочинності змінюється відносно тих обмежень, які застосовує держава. У випадку обмеження виходу осіб з власних помешкань, знижуються злочини які вчиняються на вулиці та пов'язані з проникненням в ці помешкання. Але одночасно з цим зростає кількість злочинів, що виникають на тлі побутових конфліктів, які виникають в помешканнях проходження карантину або самоізоляції.

Крім того, в період встановлення нових правил існування в межах повсякденного життя суспільства, а в нашому випадку це карантинні заходи, активізується прошарок злочинців, який спеціалізується на шахрайських діях: вчинення суспільно небезпечних діянь пов'язаних з придбанням товарів через мережу Інтернет; надання соціальної або волонтерської допомоги тощо.

Відносно зміни розмірів питомої ваги тих чи інших видів злочинів в період застосування карантинних заходів, то в цьому випадку статистична інформація на пряму пов'язана з відповідними змінами в побудові структури злочинності. Так, наприклад, як повідомляє заступник Голови Національної поліції України – начальник Головного слідчого управління М. С. Цуцкірідзе, в жодному з регіонів України немає зростання за такими злочинами як крадіжки, грабежі та розбої, навпаки їх кількість знижується. В період з 11 березня по 4 квітня цього року відносно минулого року кількість зареєстрованих крадіжок зменшилось на 34,9%, грабежів – 33,4%, а розбоїв – 34,9% [3]. Тобто, ми бачимо те, що дана статистична інформація підтверджує нашу тезу про відхід злочинного світу від вчинення однієї категорії злочинів до іншої.

Підводячи підсумок викладеному вище, можливо наголосити на тому, що реалізація карантинних заходів в Україні суттєво не вплине на абсолютний рівень злочинності, але, в той же час, існує велика доля вірогідності того, що зміниться структура самої злочинності та питома вага її окремих видів.

Список літератури

1. Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 : постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2020 № 211. *Законодавство України* : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-%D0%BF> (дата звернення: 09.04.2020)

2. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення: звітність Генеральної прокуратури України, Форма № 1 (місячна), Наказ ГПУ від 23.10.2012 № 100/Генеральна прокуратура України. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/statinfo.html> (дата звернення: 06.04.2020).

3. Цуцкірідзе М. У період карантину кількість розбоїв зменшилася в середньому по країні на 35%. МВС України : офіційний сайт. 08.04.2020. URL: https://mvs.gov.ua/ua/news/29669_U_period_karantinu_kilkist_rozboiv_zmenshilasya_v_serednomu_po_kraini_na_35___Maksim_Cuckiridze.htm (дата звернення: 09.04.2020).